

Catalunya República

La monarquia no pot ni vol donar a Catalunya sa vida pròpia, sa independència a l'exterior i llibertat a l'interior en el grau necessari per a la situació política i social del temps. Sota cap rei d'Espanya, ni de la Corona d'Aragó, ni sota cap príncep de Catalunya, pot renàixer la nostra pàtria catalana com a pàtria, com a poble, com a nacionalitat. L'opinió monàrquica a Catalunya no admet que el Principat tingués un príncep sol i exclusiu, amb el títol de Comte de Barcelona, Príncep de Catalunya o altre. Els catalans monàrquics no admeten pas que Catalunya formi o sia una monarquia separada d'Espanya com Portugal, suposem i si alguns ho desitjarien, si alguns són separatistes monàrquics o monàrquics separatistes, els falta el monarca. L'opinió monàrquica de Catalunya admet un rei d'Espanya (Carles, Alfons, Isabel, un alemany) o un rei de la Corona d'Aragó (Alfons de Carles) ja absolut com Felip V, ja constitucional com Isabel o Amadeu, ja amb els privilegis de Catalunya com els reis dels segles XVII, XVIII i anteriors: sota cap d'aquestes solucions pot Catalunya renàixer com a nació amb vida pròpia. Qualsevol d'aquests monarques i de ses descendències tiraria cap a la centralització i cap a l'absolutisme, procuraria unificar tota Espanya o tota la Corona d'Aragó i augmentar els privilegis de la corona a expenses de la llibertat dels individus i de la constitucional del poble i de les Corts. Per tals o tals classes socials de Catalunya, per l'eclésiàstica, per l'aristocràtica, per la hisendada, per la capitalista, per l'*alta* mesocràcia, tal o tal d'aquestes solucions monàrquiques fóra bona o acceptable; per al poble, per a la gran majoria dels catalans, per al renaixement de Catalunya, cap d'elles fóra profitosa, ans bé totes contràries.

La monarquia constitucional d'Amadeu i d'Isabel, la monarquia absoluta dels Borbons res varen fer per la restauració de Catalunya com a Nació, Pàtria o Poble; el primer Borbó, amb l'auxili dels francesos i amb tot el pes de Castella, va enfonsar Catalunya :t la situació de província centralitzada. La monarquia dels Austríacs estigué sempre treballant per enfonsar-la-hi per gendre a Catalunya sa independència i llibertat; les desmesures començaren amb el regnat d'en Carles I i V. Ni amb els reis d'Aragó tingué Catalunya ben segura sempre sa llibertat i sa independència. En Pere el *Cerimoniós*, son pare, els dos Ferrans i els dos Joans, sobretot el segon, i alguns altres reis d'Aragó, feren més o menys per acostar-se a ser reis absoluts, per disminuir la llibertat de les Corts, de la Diputació, de les Municipals tars, de la Nació en general. De manera que dels reis que han governat a Catalunya com a reis d'Aragó o com a reis d'Espanya. des de N'Alfons Berenguer a últims del segle XII fins a N'Amadeu, el major nombre d'aquests monarques, ço es, d'uns vint-i-sis, disset o divuit, han governat en sentit contrari a l'autonomia de Catalunya o han fet algunes coses greus contra d'ella. Havem d'arribar als Comte; exclusius o sols de Barcelona, als Borrells i als Berenguers, al segles X, XI i XII, per trobar monarques governant Catalunya lliures tots d'aquesta taca d'atemptar contra l'autonomia i la llibertat catalanes.

Suposant que l'opinió monàrquica separatista de Catalunya, si hi és, vingués a trobar un príncep de sang reial o un rei a l'americana, com Iturbide de Mèxic, que convingués a ser sols príncep de Catalunya amb Coets, Diputació, Municipalitats autònomes demés com en temps dels reis d'Aragó, com en la temporada de la lloctinença del príncep de Viana (any 1461), deixant que l'•panys fes com volgués, estant-se Catalunya ben separada, tampoc tindriem segura l'independència i la llibertat de Catalunya. El tal príncep procuraria centralitzar tota la Catalunya, retalls las atribucions de la Municipalitat i també retallar les atribucions de les Corts i de la Diputació; procuraria fer-se absolut o acostar-se a ser-ho. Quan a l'Edat mitjana trobem tants reis de la Corona d'Aragó que varen obrar contra la llibertat catalana, què podríem esperar avui en dia, que la monarquia té una significació més unitària i absolutista que als segles XIII, XIV i XV!

El renaixement de Catalunya com a Pàtria, son restabliment amb un grau d'independència semblant al de sos antics furs i privilegis, suposa un grau d'autonomia, de separació, que cep monarca admetria. Quin príncep, quin pretendent admet la monarquia espanyola o la monarquia aragonesa per l'estil de la monarquia dels federalistes monàrquics de l'Imperi d'Àustria-Hongria? Aquí alguns catalanistes monàrquics ens presentarien la proclama del pretendent Carles l'any passat, dirigida als catalans, valencians i aragonesos, *tornant-nos coma Rei*, els furs que Felip V ens tragué també com a *Rei*. Tenim al davant la dita proclama i fa uns anys, a les pàgines del diari «La Independència», d'aquesta ciutat, vàrem ocupar-nos-en detingudament i el mateix de la invocació dels furs de Catalunya feta pel partit carlista.

La proclama i el programa forals del Pretendent, en primer lloc, foren, com la invocació dels furs de Catalunya pels carlistes, un llampec, un foc follet, una bomba aerostàtica d'assaig. Veient que Catalunya no va respondre, que els dits documents i la dita invocació no augmentaren la força del carlisme a Catalunya, ja els carlistes no n'han parlat més. Això sols indica com se complirien les promeses dels uns i de l'altre. En segon lloc, en sa proclama i son programa el Pretendent no *restableix* els furs de Catalunya per dret d'aquesta, sinó que els *retorna com a Rei*, els *concedeix novament*, i *atorga* privilegis municipals i accepta que *com a rei* ens prengué Felip V els furs. De mode que l'únic candidat a la corona d'Espanya que ha promès autonomia a Catalunya, considera la llibertat d'aquesta reduïda als furs i privilegis de l'Edat mitjana i dels segles XVI i XVII, i els furs els considera atorgats pels reis i posat amb beneplàcit i voluntat dels monarques; *trets, esborrats* per Felip V, son il·lustre avi, *com a rei, tornats, novament concedits i otorgats* per ell, el pretendent, que amb aquesta manera de considerar-los, es queda o reserva la facultat de tornar-los a pendre, traure o esborrar. En tercer lloc, el Pretendent parlava, que fa un any ni ell ni els seus no en parlen dels furs de Catalunya, *d'adaptar els furs a les circumstàncies del nostre temps, de modificar-los segon que l'època reclama i de discutir-los el Rei amb les Corts catalanes* i d'aquesta revisió, com dèiem el 10 de juliol en l'article *Catalunya exceptuada*, quedarien els furs de Cata-

lunya reduïts al nom, tot introduint-hi mil esmenes absolutistes i centralistes com les que haguessin pogut acceptar el Duc d'Olivares l'any 1640 i següents i Felip V de l'any 1706 al 13. En quart lloc, el programa del pretendent Carles estableix les Corts i la Diputació de Catalunya amb els tres Braços o Estaments de nobles, eclesiàstic i hisendats, estableix la intolerància catòlica, calla sobre les llibertats individuals: tot insuficient per a Catalunya avui en dia, com diguérem el 20 de juny i el 10 de juliol als articles Catalunya privilegiada i *Catalunya exceptuada*. En cinquè lloc, l'article 13 del programa carlista tanca la porta a la institució del Jurat. En sisè lloc, l'article 4 nega la doctrina del dret electiu que va ser axioma polític a Catalunya mentre fou catalana, és a dir, des del segle VIII fins al XVIII. Fou sempre doctrina política dels nostres antics passats que la corona comtal de Barcelona i marquesat de Catalunya era electiva, no hereditària, *no vinculada a la successió masculina dels sobirans*; sinó que si el fill succeïa el pare, el germà el germà a la corona, era per elecció dels catalans i que així podia Catalunya elegir qui volgués, i fins desobeir-lo si perjurava. Fundats en aquestes màximes destituïren En Joan II (any 1461) i els Felips IV i V de Castella (anys 1641 i 1706) i elegiren N'Enric IV de Castella, En Pere de Portugal i En Renat d'Anjou, els Lluïsos XIII i XIV de França i l'Arxiduc Carles d'Àustria. El programa del Pretendent nega l'electivitat de la corona comtal de Barcelona. Per últim, solament quan, presentant-se com a absolut i unitari, a estil de Felip V, Carles IV i Ferran VII, no ha pogut el carlisme reunir prou forces i atraure's l'opinió, solament allavons ha invocat els furs de Catalunya i quan ha vist que això tampoc li augmentava les forces, no n'ha parlat més: senyal de la poca sinceritat i lleialtat de ses promeses, proclames i programes forals.

Si a tan poca cosa queda reduït el que ha promès per a l'autonomia de Catalunya, l'únic pretendent i partit monàrquic que ha parlat de restablir-la, pensem el que farien per ella els que res han promès a son favor.

Cap rei que ho fos de la Corona d'Aragó o de tota Espanya donaria a Catalunya més que certa descentralització administrativa, ni s'avindria que el Principat tingués unes Corts particulars, pròpies i exclusives, que sota l'administració estigués a mans de la Diputació permanent, que fos Catalunya un Estat dins d'un altre Estat, que Catalunya li enviés, a ell, embaixadors, de potència a potència i a nacions i potestats estrangeres directament, sens l'intermedi dels ministres del monarca. Cap monarca de Catalunya sola, cap príncep que ho fos solament de Catalunya, s'avindria que les Corts i la Diputació tinguessin tantes facultats i atribucions com tenien amb els reis d'Aragó i amb els Austríacs, sinó que voldria ser més acostat a l'absolutisme. Cap rei ni d'Espanya, ni d'Aragó, ni de Catalunya exclusivament, consentirien que les municipalitats del Principat tinguessin l'autonomia de l'antiga república municipal de Barcelona, ni la de les altres ciutats i viles catalanes a l'Edat mitjana; sinó que voldrien més centralitzades les municipalitats.

Tot el que diem de la monarquia, diguem-ho de la República unitària espanyola o aragonesa, de l'Estat unitari o individuït espanyol i de l'Estat unitari o individuït aragonès-català.

Solament dintre de la federació espanyola o aragonesa pot Catalunya renàixer a vida pròpia, nacional, independent o autonòmica; solament sent dintre de si mateixa una república, ja separada, ja confederada, lliure de poder monàrquic, mestressa de si mateixa, pot reorganitzar-se per a aqueixa existència. La idea de república porta que sols la representació del país, sols les Corts, facin la constitució i les lleis; que tots els ciutadans, totes les classes, puguin estar directament representades al podes legislatiu; que les classes populars o *baixes* no sien excloses de les Corts, com ho eren de les antigues Corts catalanes, i que tot habitant del país, *alt*, *mitjà* o *baix*, tingui un cert grau de llibertats civils i polítiques, com succeeix fins a la república conservadora de Versalles i fies a les repúbliques clericals de la Suïssa catòlica (Cantons primitius i de Lucerna, Friburg i Valais).

Tota aquesta llibertat general i individual porta la república i necessita Catalunya per a sa vida com a Catalunya catalana, regida per ses pròpies lleis. Un monarca de Catalunya, d'Aragó o d'Espanya podria jurar respectar aquesta llibertat; mes amb la significació i naturalesa de centralisme i absolutisme que des del segle XVI té la monarquia, l'endemà del jurament començaria a treballar contra la dita llibertat, com ho varen fer alguns reis d'Aragó i els de la Casa d'Àustria (i res diem dels Borbons).

La idea de Catalunya-república té precedents a la història de la pàtria catalana. De fet, sota els reis d'Aragó i sobretot quan fou destituït de la corona barcelonesa En Joan II, Catalunya més que una monarquia, era una república amb la presidència d'un rei, sobretot en el polític i administratiu, com diem ara. El monarca en moltes coses tenia poques atribucions; les Corts, la Diputació i les corporacions municipals de Barcelona i d'altres ciutats i viles tenien en moltíssims rams majors atribucions que el monarca. Quan l'interregne de dos anys, a la mort d'En Martí, que terminà amb el Parlament de Casp; quan s'aixecà contra En Joan II i elegí successivament tres prínceps per comtes de Barcelona; quan s'aixecà contra En Felip IV i elegí En Lluís de França, Catalunya, aquestes tres temporades d'alguns anys, sigué de fet, república. Per altra part, la idea i doctrina de ser electiva i no hereditària la corona catalana, sempre va donat a Catalunya est caràcter republicà, com a Polònia, i les grans atribucions i llibertats de les Corts, Diputació i moltes municipalitats contribuïen a donar-li aquest caràcter.

Mes, de fet encara i també de dret, Catalunya començà l'any 713 a ser república, nasqué república a les muntanyes a on s'organitzà la resistència als mahometans, la qual n últims del segle VIII es posà sota la protecció de Carlemany per tenir major auxili material contra els alarbs. Més que província o marca de l'Imperi Etanc, fou Catalu-

nya una república com per l'estil de la d'Andorra, una república amb príncep, fins a l'època d'En Guifré, per espai d'un segle.

Quan Catalunya destituí En Joan II, estigué a punt de declarar-se república, perquè de fet ja ho era des de l'entrada del príncep de Viana a Barcelona i des dels capítols de Vilafranca. No siguié l'esperit monàrquic, no siguié la repugnància al nom de república el que va privar Catalunya de fer tal declaració i la va portar a elegir comtes de Barcelona, successivament, Enric IV de Castella, Pere de Portugal i Renat d'Anjou. De l'esperit monàrquic dels catalans bona mostra n'eren En Joan II destituït i alçada Catalunya contra d'ell per haver faltat a les llibertats del país, i els capítols de Vilafranca. El mateix príncep de Viana, lloctinent irrevocable, idolatrat pels catalans, no governà sol; sinó assistit per un nombrós consell, a més de la Diputació i cossos municipals; a la capitulació de Vilafranca, Catalunya es reservà el dret de demanar al rei la revocació de la lloctinença del Príncep; les autoritats catalanes resistiren fer alguna il·legalitat no pas infundada que aquest desitjava. No fou, doncs, l'esperit monàrquic el que va privar Catalunya, puix que tot això feia, de declarar-se república.

Tampoc fou la repugnància al nom d'aquesta, puix que no repugnava el fet o quasi fet d'ella La lloctinença del príncep de Viana, els capítols de Vilafranca i la destitució d'En Joan II, de sa muller i del príncep Ferran, constituïen Catalunya en república de fet.

El que en aquella ocasió privà Catalunya de declarar-se república fou la necessitat d'auxiliars poderosos per contrarestar la força de les armes d'En Joan II, la necessitat d'auxili material per defensar sa independència, la de comprometre o interessar fortament pel Principat alguna potència prou forta per donar-li auxili, no prou forta per subjugar-lo.

L'any 1641, quan Catalunya havia acudit a l'auxili de França contra el govern centralista i absolutista de Madrid, el govern francès li proposà que es declarés república separada d'Espanya sota la protecció del rei de França. El cap de les forces franceses auxiliars així ho proposà a la Diputació i a la Junta de Braços o Estaments (Corts sense el rei amb la Diputació i permanents) i aquesta demanà el parer dels Consellers i Consell de Cent de Barcelona. Tant les unes com els altres sols varen acceptar el protectorat francès, així com havien sol·licitat l'auxili de la França i no la idea de declarar-se república, perquè esperaven poder encara avenir-se amb el Govern de Madrid, obtenir d'ell l'observància de les llibertats catalanes i estalviar la guerra en un altre cas inevitable. Poc després, perduda l'última esperança que hi hagués avinença entre Catalunya i el Govern de Madrid, per motiu d'exigències d'aquest, els catalans no es decidiren per república protegida, sinó per proclamar comte de Barcelona el rei de França, per obligar-lo més a donar-los auxili, per interessar-lo més en son favor, ja que necessitaven que els auxiliés una gran potència per poder resistir les forces d'Espanya.

No fou l'esperit monàrquic el que els privà de declarar-se república, puix que estaven proclamant son dret d'elegit per Príncep a qui volguessen, de destituir el comte que tinguessin, si trencava els pactes de conservar les llibertats, de canviar la forma de Govern, i varen imposar a En Lluís XIII els pactes i condicions de Perona; tampoc sigué la repugnància al nom o títol de república el que els privà d'erigir-se en tal Estat; puix que república anomenaven molt sovint Catalunya i proclamaven son dret per canviar la forma de govern.

L'any 1712 Carles III de la Corona d'Aragó, l'Arxiduc d'Àustria, ja emperador d'Alemanya, veient-se desnonat per les potències d'ocupar el tron d'Espanya, presentà un *ultimàtum* per a la pau, del qual l'article primer demanava que Catalunya signés erigida en República lliure sota la garantia i protecció d'Àustria, Anglaterra, Portugal i Holanda. La traïció del Govern anglès els anys 1713 i 14 sigué la causa que no pogués Carles sostenir son *ultimàtum*; aquesta i altres causes li feren deixar Catalunya enterament abandonada a ses pròpies forces contra tot el pes de Castella i França.

En aquella ocasió no refugien els catalans que Catalunya fos erigida en República, entre aquesta i Felip V, cap esperit monàrquic els feia titubejar i encara els anys 1733 i 36, quan l'antic secretari anglès Broack proposava als diplomàtics l'erecció de Catalunya en República lliure, i el partit català d'acció, com es diu ara, també ho demanava al Govern d'Anglaterra, Catalunya acceptava i mirava com una redempció ser erigida en república, com ho proposava l'emperador Carles l'any 12.

Amb aquests precedents històrics Catalunya-República no és idea nova ni utopia; sinó que té una tradició respectable. Al segle passat la República per a Catalunya volia dir la restitució de totes les llibertats individuals, municipals i nacionals o d'Estat antigues, volia dir restaurar-les, consolidar-les, deslliurar-les de les restriccions imposades pels reis Austríacs. Al segle XIX no fóra regular que la República signifiqués menys llibertat que al segle passat; sinó un grau d'ella que fos a les idees del nostre temps el que les llibertats catalanes d'aquell eren a les idees d'aquella època. Establerta dita proporció, resulta el significat de la República a Catalunya actualment corresponent a les llibertats que diem democràtiques, amb una gran descentralització municipal, amb unes Corts veritables, amb facultats legislatives, amb un Govern talment, en tot amb facultats, drets o atribucions d'Estat o nació.

Aquesta situació d'independència política i administrativa cap rei, ni de Catalunya sol, l'acceptaria; tampoc cap forma de l'Estat espanyol únic dividit. Aquesta situació autonòmica en política i administració, Catalunya solament pot tenir-la sent una República separada d'Espanya, o confederada amb Espanya.

En el vinent i últim article ens ocuparem de la situació de Catalunya completament separada i confederada amb les altres províncies que avui formen la nacionalitat espanyola.

Josep Narcís Roca i Farreras

La Renaxensa, III, núm. 18, 20 d'agost de 1873

